Impact Factor 6.261 ISSN- 2348-7143
INTERNATIONAL RESEARCH FELLOW ASSOCIATION'S
RESEARCH JOURNEY
UGC Approved Multidiciplinary international E-research journal
PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

Research need of the Hour
संशोधन काळाची गरज

10 June 2019 Special Issue-93

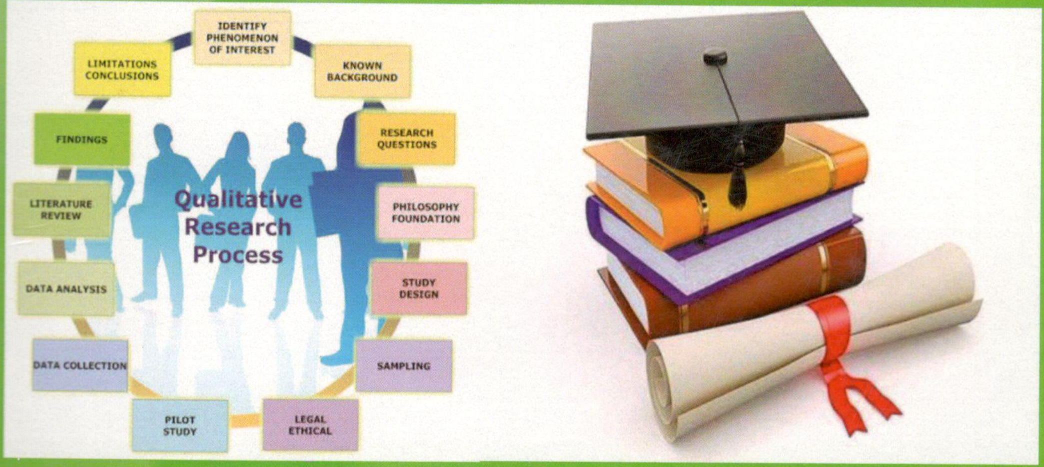

Chief Editor
Dr. Dhanraj T. Dhangar
Assist. Prof. (Marathi)
MGV'S Arts & Commerce college,
Yeola, Dist. Nashik (M.s.) India

Executive Editor of This Issue
Dr. Ulgade Laxman Kashinath
Asst. Prof. and Head, (PG Teacher)
Dept. of Public Administration
Shri Havagiswami College, Udgir, Dist. Latur

Co-Editor
Mr. Madhav Kashinath Ulgade

डॉ. अंजली जोशी मॅडम

Impact Factor – 6.261 ISSN – 2348-7143
INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-research Journal
PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

10th June 2019 Special Issue - 93

Research need of the Hour

संशोधन काळाची गरज

Chief Editor -
Dr. Dhanraj T. Dhangar,
Assist. Prof. (Marathi)
MGV'S Arts & Commerce College,
Yeola, Dist – Nashik [M.S.] INDIA

Executive Editor of This Issue
Dr. Ulgade Laxman Kashinath
Asst. Prof. and Head, (PG Teacher)
Dept. of Public Administration
Shri Havagiswami College, Udgir, Dist. Latur

Co-Editor
Mr. Madhav Kashinath Ulgade

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-research Journal
PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

SPECIAL ISSUE 93

Title of the issue : **Research need of the Hour**

SWATIDHAN INTERNATIONAL PUBLICATIONS

© All rights reserved with the authors & publisher Price : Rs. 400/-

PUBLISHED BY

Mrs. Swati Dhanraj Sonawane,
Director, Swatidhan International Publications, Nashik
E-mail : swatidhanrajs@gmail.com Website : www.researchjourney.net

PRINTED BY

Shaury Publication
Kapil Nagar, Latur-413512

EDITION :
10th June 2019

PRICE : 400 /-

35	विचारशलाकातील सामाजिक चिंतन **प्रा. डॉ. कांचन मुळे**	121
36	**डॉ. भगवान अंजनीकर यांच्या कवितेतील सामाजिक जाणिवा : एक अभ्यास** **नामपल्ले शिवाजी हुल्लाजी**	125
37	सामाजिक संशोधनाचे वर्तमानकाळातील महत्त्व **प्रा. डॉ. अंजली जोशी - टेंभुर्णीकर**	128
38	संशोधनाचे अंतरंग **प्रा.डॉ.मीरा विट्ठलराव फड**	133
39	जिल्हा प्रशासनात ' जिल्हाधिकारी ' पदाचे महत्व **विशाल महादेवराव भेदुरकर**	136
40	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे भारतीय कृषी विकासातील योगदान- एक चिकित्सक अभ्यास **प्रा.डॉ. भिमराव लालप्पा माळगे**	142
41	भारतीय महिलांचे सत्तेतील सहभागासाठी केलेल्या प्रयत्नांचे विश्लेषण **प्रा. विद्या चौरपगार**	145
42	संगीतातील संशोधन गरज आणि उपयोग **मानसी सरदेशपांडे**	150
43	डॉ.आंबेडकरांचे दलितांच्या आर्थिक उन्नतीसाठी उपायात्मक नियोजन **डॉ.अविनाश दिगंबर फुलझेले**	153
44	सामाजीक संषोधन प्रकियेतील टप्पे **डॉ. संतोष बाबुराव कु-हे**	157
45	समाजिक संशोधनाचे महत्व **प्रा.डॉ.बिरादार प्रतिभा रंगराव**	160
46	संशोधन अहवाल लेखनशैली व समस्या **प्रा.डॉ.संतोष गुणवंतराव पाटील.**	163
47	''स्थानिक स्वशासन संस्थांत मागासवर्गातील महिलांचा सहभाग **डॉ. फुलारी डी. एस.**	165
48	सामाजीक संशोधनाच्या पाय–या **डॉ. बाळासाहेब भींगोले , प्रा.डॉ. राठोड एस. एल.**	168
49	**सामाजिक संशोधन पध्दती** **प्रा. अनिता गायकवाड**	170
50	परभणी जिलघ्यातील पोलीस — जनता संबंधीतील ताणतणाव. **सुरज देशमूख , डॉ. व्यंकट विळेगावे**	173
51	सामाजिक संशोधनाची उपयुक्तता **प्रा. डॉ. दाडगे सुरेखा वैजनाथराव**	177

RESEARCH JOURNEY International Multidisciplinary E-Research Journal | ISSN- 2348-7143
Impact Factor - (SJIF) – 6.261, (CIF) - 3.452, (GIF) –0.676 Special Issue – 93 Research Need of the Hour (संशोधन काळाची गरज) | June 2019 | UGC Approved No. 40705

सामाजिक संशोधनाचे वर्तमानकाळातील महत्त्व

प्रा. डॉ. अंजली जोशी - टेंभुर्णीकर
सहयोगी प्राध्यापक, समाजशास्त्र विभागदयानंद कला महाविद्यालय, लातूर

प्रस्तावना :-

मानवी जीवन गुंतागुंतीचे असते. त्यामुळे असंख्या प्रश्न वा समस्या जीवनात निर्माण होणे अपरिहार्य असते. समस्या मानवी जीवनात ताण निर्माण करतात. हे ताण आनंदी सामाजिक जीवन जगताना अडथळै निर्माण करतात, म्हणून समस्याची सोडवणूक शास्त्रशुद्ध मार्गाने होणे अत्यंत गरजेचे असते. सामाजिक संशोधन हा समस्या निवारणाचा शास्त्रशुद्ध मार्ग आहे. किंबहुना सामाजिक समस्या संशोधनाशिवाय सोडविता येणे अशक्य आहे.

संशोधन मानवी जीवनाला वास्तवाचे भान देते. संशोधनामध्ये ज्ञानाचा शोध घेतला जातो. विद्यमान ज्ञान तपासून पाहिले जाते. काळाच्या कसोटीवर ज्ञानाची चिकित्सा केली जाते. कोणतीही समस्या शास्त्रोक्त पद्धतीने कशी सोडवावी हे संशोधन दर्शवते.

संशोधनाचा पाया :-

मानवाच्या अंगी दोन महत्त्वाचे गुण असतात. जिज्ञासा आणि चौकसवृत्ती. विशिष्ठ गोष्ट अशीच का? असा प्रश्न त्याला पडतो कारण त्याच्यामध्ये जिज्ञासा असते. लहानात लहान मूल असो की अत्यंत विद्वान माणूस त्याच्यामध्ये जिज्ञासा असतेच. एखाद्या गोष्टीबद्दल घ्असे का?ङ हा प्रश्न निर्माण झाल्याबरोबर माणूस त्याचे उत्तर शोधण्याचा प्रयत्न करतो.ही असते चौकसबुद्धी. प्रश्न विचारून उत्तरे जाणून घेणे महत्त्वाचेच असते. परंतु ज्या साधनांच्या आणि मार्गांच्या साहाय्याने आपण जाणून घेतो की घ्असे का?ङ ते मार्ग योग्य, पडताळलेले वा शास्त्रीय असले पाहिजेत. तरच घ्असे का?ङ उत्तर कळू शकेल. चुकीच्या मार्गाने शोध घेतला गेल्यास चुकीचेच उत्तर मिळेल. पण उत्तर चुकीचे आहे हे आपल्याला कळणारही नाही. जे उत्तर मिळाले तेच असे का चे उत्तर आहे असे आपण समजून घेऊ. उदा. एखाद्या लहान मुलाच्या मनात प्रश्न निर्माण होतो की पाऊस का पडतो ? हा प्रश्न तो समवयस्क मित्राला विचारतो. अशा वेळी त्याच्याकडेही शास्त्रीय ज्ञान नसते. तो त्याला माहीत असलेले उत्तर देतो की, ढग गडगडले तरच पाऊस पडतो. हाच चुकीचा विचार घेऊन तो मुलगा पुढे जातो. शास्त्रीय ज्ञान मिळवण्यासाठीचे स्त्रोतही योग्य असले पाहिजेत. मिळालेल्या ज्ञानाची चिकित्सा झाली पाहिजे तरच समस्येचे उत्तर योग्य मिळेल.

चौकसवृत्तीमुळे माणसाला स्वतःला पडलेला प्रश्न स्वतःच सोडवण्याची क्षमता वाढते. तो प्रश्न सोडवण्यासाठी प्रेरीत होतो. त्याची ज्ञानप्राप्तीची किंवा सत्य शोधण्याची तहान वाढते. म्हणून जिज्ञासा व चौकसवृत्ती हा संशोधनाचा आधार आहे. परंतु केवळ चौकसवृत्तीने संशोधनाच्या मार्गावर जाता येत नाही. जिज्ञासा / किंवा कुतुहल आणि चौकसवृत्ती याला परिश्रमाची जोड द्यावी लागेल. असंख्य लोकांनी झ ाडाचे फळ खाली पडताना पाहिले असेल परंतु न्युटनलाच त्यातील गुरुत्वाकर्षण शक्तीचा शोध लावता आला. न्युटनला केवळ प्रश्न पडले असे नाही तर त्या प्रश्नांची उत्तरे मिळवण्यासाठी त्याची चौकसबुद्धी कामी आली. परंतु अखंड परिश्रम त्याला घ्यावे लागले. सातत्याने प्रयोग व निरिक्षण करून त्याने निसर्गातील एका अंतिम सत्याचा शोध लावला. हे कार्य सोपे नव्हते तरीही संशोधनाशिवाय हे शक्य नव्हते.

संशोधनाला पर्याय म्हणून Research हा अतिशय समर्पक शब्द आहे. त्याचा अर्थ Re-search म्हणजे पुन्हा पुन्हा शोध घेणे असा होतो. एकदा शोधलेली गोष्ट पुन्हा पुन्हा का शोधायची ? याचे कारण सामाजिक संशोधनाच्या अभ्यास विषय व हेतू यामध्ये आहे. सामाजिक संशोधन ज्या सामाजिक शास्त्राच्या संदर्भात केले जाते ती सामाजिक शास्त्रे मानवी सामाजिक जीवनाचा अभ्यास करतात. मानवी सामाजिक जीवन सतत परिवर्तीत होत असते. कारण माणूस बदलणारा प्राणी आहे. तो आज जो विचार करतो तोच विचार उद्या करेलच असे नाही. माणसाबद्दल ठामपणे दीर्घकालीन संदर्भ देऊन काहीच निश्चित सांगता येत नाही. त्यामुळेच त्याच्या सामाजिक जीवनाबद्दल संशोधन करून सामान्य बाब शोधता येते किंवा मानवी जीवनाचे नियम बनवता येतात. परंतु हे नियम त्रिकालाबाधीत सत्य नसतात. तर विशिष्ट परिस्थिती विद्यमान असताना विशिष्ट गोष्ट घडेल असे हे नियम सांगतात. म्हणजेच विद्यमान परिस्थिती जर बदलत असेल तर विशिष्ट घडणारी गोष्टही बदलेल, परंतु संशोधन पद्धतीच्या योग्य वापरामुळे शंभर टक्क्याच्या जवळ जाणारे नियम सांगता येतात. त्यामुळे संशोधन केल्याशिवाय वास्तवातील समाजजीवन समजून घेता येणार नाही हे सत्य आहे. कोणतीही सामाजिक समस्या समजून घेण्यासाठी संशोधनाशिवाय पर्याय नाही. अशा प्रकारचे संशोधन पुन्हा पुन्हा करावे लागते. नैसर्गिक शास्त्रात मात्र एकदा संशोधनाद्वारे मांडला गेलेला नियम कायमस्वरूपी सत्य ठरतो. संशोधन म्हणजे सामाजिक किंवा नैसर्गिक जीवनातील घडणाऱ्या क्रमवार घटनांमधील नियमांचा घेतलेला शोध होय.

सामाजिक घटनांचा परिचय करून घेण्यासाठी केलेली चिकित्सा किंवा शोधलेली नवीन तथ्ये किंवा तथ्यांची चिकित्सा म्हणजे सामाजिक संशोधन होय.

यामध्ये

1) सामाजिक घटनांचा अभ्यास केला जातो.
2) नवीन तथ्यांचा शोध घेतला जातो.
3) जुन्या तथ्यांचे परिक्षण केले जाते.
4) निरूपयोगी तथ्यांचा त्याग केला जातो.
5) शास्त्रीय ज्ञानाचा वापर केला जातो.

RESEARCH JOURNEY

Impact Factor 6.261 ISSN- 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOW ASSOCIATION'S
UGC Approved Multidiciplinary international E-research journal
PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

RESEARCH JOURNEY
MULTIDISCIPLINARY ONLINE RESEARCH JOURNAL

PUBLISHED BY
Mrs. Swati Dhanraj Sonawane,
Director, Swatidhan International Publications, Nashik

PRINTED BY
Shaurya Publication
Kapil Nagar, Latur-413512
contct- 8149668999